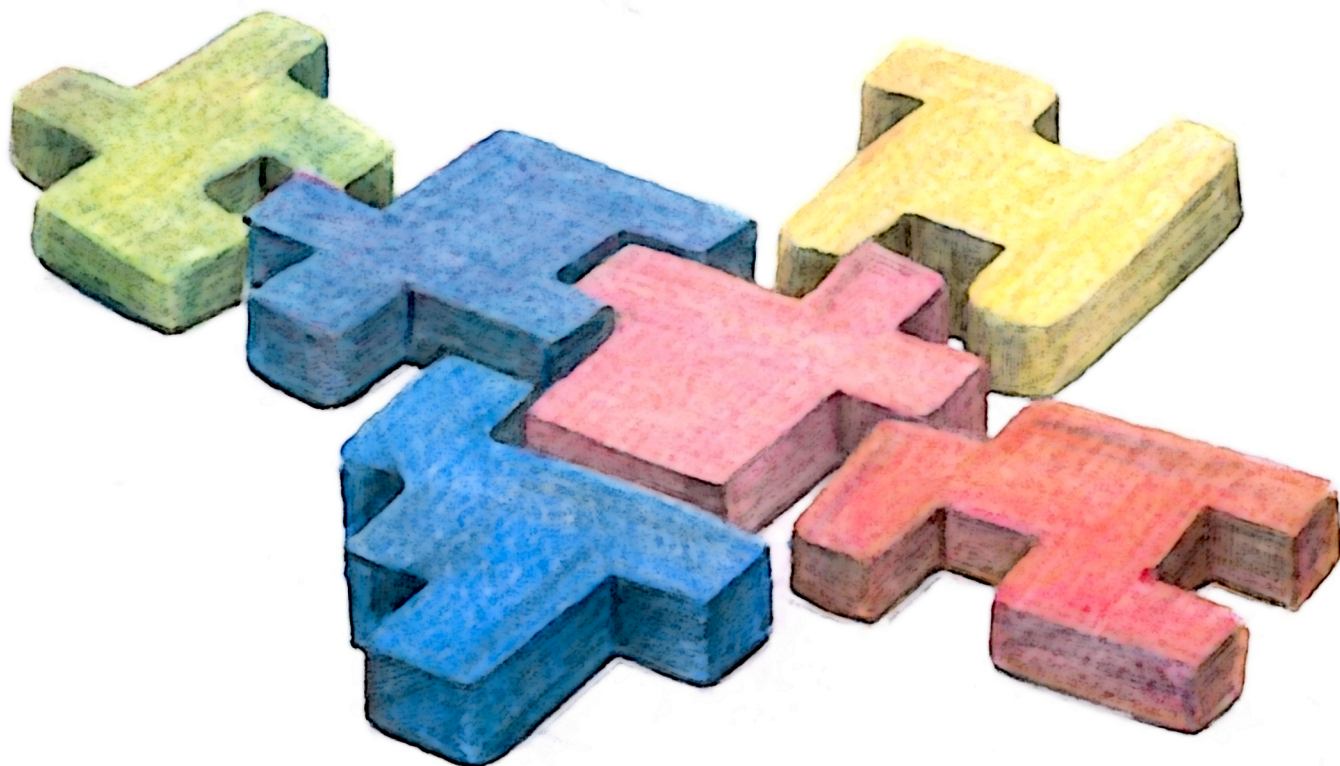

alimara

Revista de Treball Social
Època 5 / número 50 / Juny 2008

Consell de
Mallorca

alimara

Núm 50

Època 5. Juny de 2008

Edita: Institut d'Afers Socials
Consell de Mallorca

Coordinació i redacció:
Servei de planificació i documentació.
General Riera, 67
07010 Palma

Els articles d'aquesta revista expressen únicament l'opinió
dels seus autors.

**Les persones cuidadores en la Llei 39/2006 d'atenció a la
dependència i la igualtat d'oportunitats**

Montserrat Montagut
Diplomada en Treball Social

SINOPSI

Aquesta llei, que protegeix les persones més dependents, no hauria de lesionar l'interès superior de la igualtat entre sexes.

En molts casos hi haurà, segurament, una pressió familiar perquè la dona que avui està cuidant gratuïtament ho segueixi fent, ja que ara li poden donar una ajuda econòmica i l'alta a la Seguretat Social.

És evident que en l'aplicació de la Llei 39/2006 s'hauran de conjugar diversos interessos: privats i públics; d'homes i de dones; de l'administració i de la població usuària; de qui n'és dependent i de qui se'n cuida...

Ara be, en qualsevol cas, aquests interessos no han de contradir les normes que són d'obligat compliment.

1. LES PERSONES DEPENDENTS I LA CONSTRUCCIÓ SOCIAL DE LA CURA

Concepte de dependència: el Consell d'Europa (1998) defineix la dependència com l'estat en què es troben les persones que, per raons lligades a la falta o a la pèrdua de la capacitat física, psíquica o intel·lectual, tenen necessitat d'assistència i/o ajudes importants per tal de fer els actes corrents de la vida diària i, de mode particular, els referents a l'atenció personal.

Cuidar i dependència inclouen continguts i expressen realitats no sempre coincidents. La cura o l'atenció és entesa com el conjunt de totes aquelles activitats humanes físiques, mentals i emocionals dirigides a mantenir la salut i el benestar de l'individu o de la comunitat.

A través de la història, la forma de l'atenció, d'entendre el seu significat, de practicar-la i d'assumir la responsabilitat davant ella, ha estat una construcció cultural materialitzada en un patrimoni de pràctiques, ritus, creences, actituds, representacions i coneixements (1).

Vist en perspectiva, no sempre ha prevalgut ni preval, per exemple, un concepte integral de l'atenció. Tampoc s'ha fet visible el valor i la importància social de l'atenció domèstica. I, per tant, del significat i efectes de considerar natural, fet i fet, que aquesta tasca de l'atenció correspon fonamentalment a les dones, quelcom fortament interioritzat en societats fins i tot modernes com la nostra (2).

2. LES FAMILIARS CUIDADORES

La cura formal és el conjunt d'accions que un/una professional ofereix de manera remunerada i regulada en l'àmbit laboral.

Si aquestes accions les fan familiars, amistats, veïns i, en general, persones de la xarxa social immediata, que no reben retribució, estam parlant de la cura informal, sinònim de treball invisible. Convertir-se en persona cuidadora és un procés que, bàsicament, te dues trajectòries: la relativa a les persones que progressivament hi esdevenen i la d'aquelles

persones que de forma sobtada s'han de fer càrrec d'alguna persona gran o dependent.

El nombre d'homes cuidadors a l'estat espanyol (dades del 2000) és del 17%, mentre que les dones representen el 83%. Sobre el perfil de les familiars cuidadores i conseqüències d'aquest rol trobam informació extensa en una revista publicada recentment a la nostra comunitat (6).

2.a. L'impacte de tenir cura en la vida de les dones

La responsabilitat de cuidar suposa una elevada dedicació en temps per a les cuidadores, però el *cost* de cuidar és molt més ampli que el resultat de sumar les hores dedicades a determinades tasques: la vida de la cuidadora principal es veu condicionada pel seu paper. Està estudiat que cuidar afecta de forma important la salut, el treball extradomèstic, l'economia, l'ús del temps o les relacions familiars i socials, entre d'altres.

Sobre ella recau la responsabilitat, encara que encarregui o distribueixi alguna de les tasques, perquè continua essent ella qui planifica, supervisa i s'assegura que tot estigui en orde. Habitualment pensam en les dones com a agents de salut, però és dubtós que se la procurin a elles mateixes.

L'impacte de cuidar en la salut de les cuidadores és un aspecte sovint abordat en els estudis sobre atenció informal. Fins i tot ha arribat a encunyar-se la desafortunada *síndrome de qui cuida* per descriure el conjunt d'alteracions mèdiques, físiques, psíquiques, psicosomàtiques i fins i tot els problemes laborals, familiars i econòmics que afronten les cuidadores.

L'impacte negatiu en l'esfera psíquica resulta més evident i és percebut intensament en una proporció que duplica les que perceben impacte en la seva salut física. L'impacte negatiu de cuidar, en la salut i el benestar de les cuidadores, té igualment conseqüències en les persones que es beneficien dels seus esments.

2.b. La construcció social de l'atenció a dependents

En la gestió d'allò domèstic és manté el sistema de gènere, és a dir, és mantenen i perpetuen els rols tradicionals segons els sexes, com també el clàssicament atribuït a dones i homes (3). És dona, per tant, un desigual repartiment entre homes i dones de les responsabilitats domèstiques i familiars, entre les quals hi trobam l'atenció a les dependents.

Allò privat no ha d'escapar a les exigències d'igualtat i els valors privats haurien de ser també virtuts públiques. Per això, l'ètica dominant hauria d'ampliar el domini moral de manera que inclogués l'esfera privada i les relacions que s'hi donen (4).

La dicotomia entre ètica de la justícia i ètica de l'atenció està lligada a la separació de les esferes i la construcció dels gèneres: l'ètica de la justícia es considera adequada per a allò públic i per a l'home; i l'ètica de l'atenció, per

a allò privat i per a les dones. D'aquesta manera es pot entendre que el gènere, i dins d'aquest els aspectes morals, sigui una construcció social.

3. NORMATIVA SOBRE LA IGUALTAT I LA PERSPECTIVA DE GÈNERE

3.a. La perspectiva de gènere i la igualtat d'oportunitats- alguns conceptes

Perspectiva de gènere: consisteix a prendre en consideració i parer esment a les diferències entre dones i homes en qualsevol activitat o àmbit social o polític. Contribueix a visualitzar les relacions de poder i subordinació de les dones, conèixer les causes que les produeixen i trobar mecanismes per superar esclotxes existents, com també reconèixer que hi ha relacions de desigualtat... (5).

S'entén *per igualtat d'oportunitats* l'absència de discriminació, directa o indirecta, a causa del gènere..., com també l'adopció de mesures d'acció positiva orientades a evitar o compensar els desavantatges d'una persona ... per participar plenament a la vida política, econòmica, cultural i social (5).

Pel que fa a la *igualtat de gènere*, és la situació en la qual tots els éssers humans són lliures de desenvolupar les seves capacitats personals i de prendre decisions, sense les limitacions imposades pels rols tradicionals, i en la qual es tenen en compte, es valoren i es potencien de la mateixa manera les diverses conductes, aspiracions i necessitats d'homes i dones (5).

3.b. La constitució espanyola

La igualtat és un valor superior en el nostre ordenament jurídic.

En el títol preliminar, article 9, diu: correspon als poders públics promoure les condicions perquè la llibertat i la igualtat de l'individu i dels grups on s'integra siguin reals i efectives; eliminar els obstacles que impedeixin o dificultin la seva plenitud i facilitar la participació de tots els ciutadans en la vida política, econòmica, cultural i social.

En el capítol 2, sobre drets i llibertats, article 14, diu: els espanyols són iguals davant la llei, sense que pugui prevaler cap discriminació per raó de sexe... o altra circumstància personal o social.

3.c. La llei orgànica per a la igualtat efectiva d'homes i dones 3/2007

En el Títol II s'estableixen els principis generals que han de regir les polítiques públiques per a la igualtat (capítol I) i n'estableix l'acció administrativa:

criteris generals d'actuació:

- la integració del principi d'igualtat en totes les polítiques públiques

- el foment de la igualtat en els relacions entre particulars
- la implantació d'un llenguatge no sexista
- el principi d'igualtat de tracte entre dones i homes en les administracions públiques
- l'obligació de fer informes d'impacte de gènere en tots els projectes de disposicions generals i en els plans d'especial rellevància econòmica, social, cultural i artística que aprovi el Consell de Ministres. (art. 19)

Accions administratives necessàries:

Aquesta llei contempla mesures en la vida política, jurídica i social.

Pel que fa a polítiques socials esmenta els àmbits educatiu, de salut, laboral i de seguretat social... En l'àmbit de salut especifica la promoció de la salut de les dones i, en especial, de la seva salut laboral...

En el títol VI esmenta el compliment del principi d'igualtat en el subministrament de béns i serveis disponibles per al públic.

A més a més explicita sobre:

- l'establiment de Plans Municipals que determinin accions de planificació equitativa dels temps entre dones i homes
- es reconeix el dret a la conciliació de la vida personal, familiar i laboral, i el foment d'una major corresponsabilitat entre dones i homes en les obligacions familiars.
- en el títol IV disposa que la inclusió de la millora de l'ocupació de les dones i la seva permanència en el mercat de treball són objectius prioritaris

4. LA CONSIDERACIÓ DE LES PERSONES CUIDADORES EN LA LLEI 39/2006

4.1. Sobre la construcció jurídica de la igualtat i la diferència

Les lleis representen una oportunitat per al canvi, però no garanteixen el canvi. La vertadera lluita és per la implementació i interpretació de la llei. La llei estructura la majoria de les relacions de totes maneres: relacions entre homes i dones, rics i pobres... Canvis i reformes, sobtada i ocasionalment transformen l'equilibri del poder, però rarament de forma definitiva. La llei reproduïx patrons culturals i en canvi seria molt convenient poder utilitzar aquesta llei com a mecanisme de canvi per esbucar estructures de subordinació. Aquesta llei, que protegeix les persones més dependents, no hauria de danyar la causa de la igualtat entre sexes.

4.2. La consideració de les persones cuidadores en la Llei 39/2006

A l'exposició de motius es diu: l'atenció a aquest col·lectiu de població es converteix, doncs, en un repte ineludible per als poders públics...No cal

oblidar que, fins ara, han estat les famílies, i en especial les dones, les que tradicionalment han assumit l'atenció de les persones dependents, constituint el que es coneix com "suport informal". Els canvis en el model de família i la incorporació progressiva de quasi 3 milions de dones, en l'última dècada, al mercat de treball introdueixen nous factors que *fan imprescindible una revisió del sistema tradicional d'atenció...*

A l'article 2, en les definicions es diu: les cures no professionals són l'atenció prestada a persones en situació de dependència en el seu domicili per persones de la família o del seu entorn...

A l'article 3 apt. p, en els principis de la llei, *esmenta la inclusió de la perspectiva de gènere, tenint en compte els distintes necessitats de dones i homes.*

A l'article 18 explica les condicions d'accés a la prestació econòmica per tenir cura en l'entorn familiar i suport a cuidadors no professionals. I en el darrer paràgraf explica que el Consell Territorial del Sistema promourà accions de suport als cuidadors no professionals que incorporaran programes de formació, informació i mesures per atendre els períodes de descans.

5. RECAPITULACIÓ

Aquesta llei, que protegeix les persones més dependents, no hauria de lesionar l'interès superior de la igualtat entre sexes.

En molts casos hi haurà, segurament, una pressió familiar perquè la dona que avui està cuidant gratuïtament ho segueixi fent, ja que ara li poden donar una ajuda econòmica i donar-la d'alta a la Seguretat Social. I llavors podrà conjugar-se l'interès d'algunes administracions i els interessos familiars, que no sempre el de les dones. Perquè, sobretot, el col·lectiu de dones majors de 50 anys s'acullen a aquest model de prestació econòmica substitutiva de la prestació de servei perquè són les cuidadores principals i a aquesta edat tenen dificultats per entrar o tornar al mercat de treball.

Es evident que en l'aplicació de la Llei 39/2006 s'hauran de conjugar diversos interessos: privats i públics; d'homes i de dones; de l'administració i de la població usuària; de qui és dependent i de qui se'n cuida...

Ara bé, en qualsevol cas, aquests interessos no han de contradir les normes que són d'obligat compliment. Destacarem els següents principis, criteris...:

- Desenvolupar les capacitats personals i de presa de decisions, sense els limitacions imposades per als rols tradicionals i en la qual es tenen en compte, es valoren i es potencien de la mateixa manera les diverses conductes, aspiracions i necessitats d'homes i dones.

- Facilitar la participació de tots els ciutadans en la vida política, econòmica, cultural i social.
- El foment de la igualtat en els relacions entre particulars.
- El foment d'una major corresponsabilitat entre dones i homes en les obligacions familiars.
- La millora de l'ocupació de les dones i la seva permanència en el mercat de treball són objectius prioritaris.
- Revisió del sistema tradicional d'atenció.
- La inclusió de la perspectiva de gènere, tenint en compte les distintes necessitats de dones i homes.

No atendre políticament els problemes tradicionals de les dones o de la vida domèstica significa abandonar la societat a un destí derivat només de l'egoisme i la insolidaritat. Ens cal avançar en la consideració que cuidar sigui una opció per als dos sexes, no una obligació de les dones.

I quan hi ha diverses persones afectades –familiars i depenent- s'hauria de procurar el millor acord, la solució menys perjudicial per a totes les parts.

Notes:

- (1) Marie Françoise Collière. Promover la vida. 1982
- (2) Manuel Llusía. Mujeres, cuidados y dependencia. Página Abierta- Informe, núm. 171 junio 2006 . Madrid.
- (3) Consejo Económico y Social (3er. Trimestre 2006): Panorama sociolaboral de la mujer en España . Boletín núm. 45. Madrid.
- (4) Material fotocopiado divers de reflexions sobre l'ètica de l'atenció i l'ètica de la justícia.
- (5) UIB. Glossari-Curs Experta Universitària en Igualtat d'Oportunitats. 2008. Palma de Mallorca.
- (6) Revista d'Afers Socials, núm. 01 abril 2008, pàgs 110 i 112. Conselleria d'Afers Socials, Promoció i Immigració-Govern Balear.

Fonts d'informació:

- Héctor Maravall. Un avance importante con muchos interrogantes y que suscita muchas dudas. Página Abierta- Informe, núm. 182 junio 2007 . Madrid.
- Montserrat Montagut . Les dones i l'Estat del Benestar, les persones que se'n cuiden d'altres. Revista Alimara, núm. 44 de desembre 1999. Consell de Mallorca-Palma.

Normativa:

- La Constitució Espanyola
- Llei 39/2006, de Promoció de l'autonomia Personal i Atenció a les persones en situació de Dependència.
- Llei orgànica per a la igualtat efectiva d'homes i dones 3/2007 de 22 de març